

Skötselplan för Sofieholmforsens naturreservat

BESKRIVNINGSDDEL

I skötselplanen anges bevarandemål för naturreservatets olika skötselområden och åtgärder som behövs för att uppfylla bevarandemålen. Naturreservatet ska utmärkas genom förvaltarens försorg enligt Naturvårdsverkets anvisningar.

1. Beskrivning av bevarandevärdena

1.1 Administrativa data

Objektnamn	Sofieholmforsens naturreservat
NVR-id	21-2048719
Län	Gävleborg
Kommun	Hudiksvall
Arealer (från VIC Natur):	Total areal ca 3,0 ha Därav landareal ca 2,9 ha Produktiv skogsmark ca 2,5 ha
Naturtyper landareal (enligt Metrias naturtypskartering KNAS):	0,2 ha tallskog 0,5 ha barrblandskog 0,5 ha lövblandad barrskog 1,3 ha triviallövskog med ädellövinslag 0,2 ha övrig öppen mark 0,2 ha exploaterad mark inkl friluftsanläggningar 0,1 ha hav
Prioriterade bevarandevärden: Markslag Naturtyper Strukturer Arter Friluftsliv	Rinnande vatten, stränder och skog Mynningsområde i havet, strömsträckor, lövskog och barrblandskog Strömsatta sten-, block- och grusbottnar, Stående och liggande död ved, Öring Upplevelse och rekreation
Bebyggelse och anläggningar	Två kraftverksbyggnader, timrad stuga, broar, stigar, rastplats, parkering

1.2 Historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning

Den historiska beskrivningen nedan är hämtad från den arkeologiska utredning som gjordes i samband med ansökan av utrivning av kraftverket (*Landskapsarkeologerna, 2015*).

Å-ravinen i Njutånger har nyttjats för många olika verksamheter. Nianåns nuvarande utlopp i Njutångersfjärden har haft betydelse för bebyggelsen och näringslivets utveckling i Njutångers socken åtminstone sedan yngre järnåldern. Strax norr om utloppet ligger *Snäckmor*. Detta ortnamn antyder att en hamnplats från vikingatid – medeltid har funnits i anslutning till åmynningen.

Hur området kring Sofieholm nyttjats under medeltid kan bara vagt anas, men sannolikt var användningen snarlik den som utvisas av 1770-talets lantmäteriakter då strömmen används för mjölkvarnar, sågplats, linstamp och fasta fisken. Det kan också antas att marken längs strömmen var tidigt samfällad mellan byarna Fegärde, Sundsätter och Örange och detta förhållande rådde fram till anläggandet av Sofieholms manufakturverk. Exempel på tidiga verksamheter i anslutningen till Nianåns utlopp under 1500-talets slut är ett sikvarp och ett av kronan ägt ålhus i strömmen.

De industriella verksamheterna vid Nianåns utlopp inom utredningsområdet kan indelas i fyra faser:

1. Medeltid - 1780-tal - Samfällt ägande mellan byarna Fegärde, Sundsätter och Örange. Flera mindre anläggningar, mjölkvarnar, linklapp, såg och ålfiske (kronoägt).

2. 1790 - 1810 - Manufakturverk, med smedja och hammare. Det är fortfarande ett stort inslag av samfällt ägande. Flera mindre anläggningar; såg/kvarnar och linberedningsverk är sannolikt samfällda och ålfisket brukas ännu.

3. 1850 - 1880 - Manufakturverk med smedja och hammare. De tidigare samfällda anläggningarna har successivt börjat övergå i enskilt ägande. Ålfisket fortfarande i bruk.

4. 1909 - nutid - Kraftverk. Samtliga samfällda och övriga enskilda verksamheter har upphört.

Att särskilja de påträffade anläggningarna och koppla dem till de olika faserna enbart på grundval av arkeologiska okulära iakttagelser är svårt, men i kombination med historiska källor och jämförelser med lantmäteriakter är det möjligt att åstadkomma åtminstone en grov kronologisk skiktning. De samfällda mjöl- och sågkvarnarna, linklappen och ålfisket används kontinuerligt mellan tidsperioderna för de industriella verksamheterna.

Området är idag mycket uppskattat friluftsområde. Promenadstråket närmast havet med sina broar över ån är mycket välanvänt av Njutångersborna. På platsen finns även en skylt uppsatt av Njutångers hembygdsförening som uppmärksammar Sofieholms historiska betydelse.

1.3 Områdets bevarandevärden

1.3.1 Biologiska bevarandevärden

Nianån är ett kustmynnande vattendrag som har stor potential att bli områdets viktigaste lek- och eller uppväxtområde för vandrande fisk. Det påverkar inte bara

fiskbestånden i ån utan hela Njutångersfjärden och närområdet utanför. Kraftverksdammarna är ersatta med sjötrösklar och ger därmed upphov till 90 km fria vandringsvägar i Nianåns avrinningsområde. Reproduktionsområden i både huvudvattendrag och biflöden kommer åter vara tillgängliga för havsvandrande populationer som ål, flodnejonöga och öring. Fria vandringsvägar för öring är en förutsättning för livskraftiga bestånd av flodpärlmussla. Bestånd av flodpärlmussla finns uppströms naturreservatet. Möjligheten till fri fiskvandring är även viktigt för de vårlekande arterna som kommer nyttja möjligheten att simma upp i Skarplyckesjön för lek. Åravinen skapar även ett gynnsamt klimat för ädellöv vilket ger området en särskild karaktär som inte är så vanlig i Hudiksvalls kommun. I området finns även äldre träd både löv och tall.

1.3.2 Kulturhistoriska bevarandevärden

Området har genom sitt läge i anslutning till vatten nyttjas av människor under lång tid. Fyra epoker av industriell verksamhet har format området. Idag är det de värden som är kopplade till kraftverksutvinningen som är mest skyddsvärd. Där bevarande av kraftverksbyggnader och stensättningar är viktiga.

1.3.3 Bevarandevärden för friluftsliv

Området är av stort intresse för friluftslivet. Området är beläget inom Njutångers tätort och ger möjlighet för god kontakt med vattendrag och hav. Åmynningen utgörs av grus vilket ger ökad möjlighet till vattenkontakt till skillnad från andra områden av Njutångersfjärdens inre delar.

1.4 Källförteckning

Kulturhistoriska värden kring Sofieholms kraftverk, Rapport 2015:19, Lena Berg Nilsson & Ola Nilsson, Landskapsarkeologerna).

Nilsson 2010:92, Njutångersboken 2013:22).

Lundell 1999:16).

PLANDEL

2. Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Naturreservatet är indelat i tre skötselområden, vilka utgår från den skötsel som ska genomföras. Skötselområdena är:

- 1: Vattenområde
- 2: Landområde
- 3: Information- och friluftsområde

Skötselplanens skötselområde 1: Vattenområde

Beskrivning

På en sträcka om 250 m faller Nianån mot havet och skapar ett strömmande vatten med möjlighet för fisk att ta sig upp från havet in i landet för att nå ytterligare lek- och uppväxtområden. Inom naturreservatet har 8 050 m² lek- och uppväxtområden skapats. De utgörs av block och grus.

Bevarandemål

- Området fungerar som lek- och uppväxtområde för havsvandrande fisk
- Vattendraget har en naturlig flödesdynamik
- Inga vandringshinder för fisk finns

Skötselåtgärder

Biologisk återställning av vattendraget genomförs med bästa möjliga utformning gällande lek och uppväxtområden för vattenlevande djur. Naturliga och återskapade åfåror ska skuggas för att ge en så jämn temperatur som möjligt och så goda livsbetingelser som möjligt för livet i vattenområdena. Idag mynnar ån ut i havet via tre åfåror. Resterna av en fjärde åfåra finns kvar i naturen och ska om möjligt återskapas för att ge området än mer karaktären av ett ådelta.

Skötselplanens skötselområde 2: Landområde

Beskrivning

Den skog som omger åravinen utgörs av lövskog med ädellövinslag i söder och i norr är det främst barrskog med övervägande tall. Mellan kraftstationen och havet finns flera öppna ytor runt byggnader och bryggan samt en gles skog.

Bevarandemål:

- Gamla träd bevaras
- Ädellöv är särskilt viktiga att bevara
- Död ved finns i naturreservatet.

Skötselåtgärder:

Gamla solbelysta tallar ska främjas genom att röja bort unggrannar

Död ved ska lämnas i naturreservatet vid röjning av stig eller borttagande av träd som utgör fara för person eller egendom. Sly och gräs röjs runt byggnader. Sly röjs i den

glesa skogen mellan kraftverksbyggnaden och havet. Bete kan vara ett sätt att bibehålla området öppet om det samtidigt är fortsatt tillgängligt för allmänheten.

Skötselplanens skötselområde 3: Information och friluftsliv

Beskrivning

Mellan havet och den nedlagda kraftstationen finns områdets mest tillgängliga del. Naturreservatet kan angöras via havet, en bilväg eller en stig från Snäckmors gästhamn. Stigen är en väl frekventerad promenadstig med närhet till havet och ån. Broar förbinder Snäckmor med Örange. Broarna är breda och öppna för passage av barnvagnar och rullatorer. Inom området finns flera rastplatser varav två eldplatser. Stigen som går uppströms ån längs norra sidan och tillbaka längs åsen ger på en kort sträcka stora upplevelser av det forsande vattnet och den frodiga växtlighet med flera arter lövträd som mynningsområdet ger upphov till. Området har en öppen karaktär där byggnaderna omges av öppna gräsmarker och området från kraftverksbyggnaden ner till havet har en gles skog. Stranden är ett område som nyttjas för båtliv och annan rekreation. Här finns en båtbygga som drivs av Sofieholms bryggförening. I området finns även bodar som nyttjas och sköts av båtägarna. Byggnaderna står på holmar som bildats av åns varierande deltaformation. Inom området finns ytterligare kulturhistoriskt intressanta lämningar som stensättningar mm. Rekreation och friluftsliv är viktig i området.

Bevarandemål

- Naturreservatets gräns är tydligt markerad.
- En väl underhållen informationsskylt med beskrivning av naturreservatet finns
- En stig som går nära havet med broar över ån är i gott skick och framkomlig för de med rullator eller barnvagn.
- Rastplatser för paus och grillning finns i ordningsställda
- Byggnader av stort kulturhistoriskt värde hålls i vårdat skick

Skötselåtgärder:

Markering av områdets gräns, uppsättning och underhåll av informationsskyltar, röja och underhålla befintliga stigar, i ordningsställa och utforma rastplats

Skötsel av befintliga rastplatser.

Röjning av sly vid behov och röjning av gräs i anslutning till byggnader och friluftsanläggningar. Med sly räknas träd med diameter upp till 6 cm. Sly får tas bort ur naturreservatet. Bete kan vara ett sätt att bibehålla området öppet om det samtidigt fortsatt är tillgängligt för allmänhet. Byggnader utan särskilda kulturhistoriska värden eller byggnader som utgör fara för besökande kan bli aktuella att tas bort.

3. Uppföljning

Kommunens personal eller andra av kommunen anlitade entreprenörer ansvarar för dokumentation och rapportering av vilka åtgärder som genomförts och när de

genomförts. Kommunen ansvarar för att uppföljning och utvärdering av genomförda skötselåtgärder sker för:

- Markeringar av reservatsgräns
- Underhåll av reservatets gränser
- Markera stig i norr
- Iordningsställa huvudentréområde
- Underhåll av friluftsanordningar
- Röja sly
- Röja gräs
- Skötsel vattenområde
- Underhåll byggnader

4. Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Var	Frekvens	Prioritering	Finansiering
Markering av reservatsgräns	Initialt	Reservatets gränser	Engångsåtgärd	1	LONA
Underhåll av reservatets gränser	Vid behov	Reservatets gränser	Återkommande	2	Drift tekniska
Markera stig i norr	Initialt	Område 2	Engångsåtgärd	1	LONA
Iordningsställa huvudentréområde	Initialt	Område 2	Engångsåtgärd	1	LONA
Underhåll och komplettering av friluftsanordningar	Vid behov	Område 2	Löpande	2	Drift tekniska
Röja sly	Vid behov	Område 2	Återkommande	2	Drift tekniska
Röja gräs	Vid behov	Område 2	Återkommande	2	Drift tekniska alternativt arrendatorer,
Skötsel vattenområde	Vid behov	Område 1	Återkommande	1	Fiskevård
Underhåll byggnader	Vid behov	Område 3	Återkommande	1	Drift tekniska

5. Revidering

Skötselplanen gäller tillsvidare, men bör löpande ses över och revideras vid behov. Om inte tidigare kan det vara lämpligt att revidera skötselplanen 2030.